

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД УЧАСТІ МЕДІАТОРА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Основою для застосування медіації у кримінальному провадженні України є поява в КПК положення про можливість укладення угод про примирення. Нормативно були визначені окремі положення укладення таких угод, а в ст. 469 КПК України стосовно суб'єкта, на якого покладаються такі функції, зазначено, що домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). Саме ця «інша особа» має назву – медіатор та надає допомогу щодо заключення угоди про примирення.

Залежно від ролі медіатора, які він відіграє в цій процедурі, виокремлюють чотири моделі медіації: 1) модель рятівника, де медіатор, не маючи спеціальних професійних знань і навичок, допомагає вирішити незначні, переважно побутові конфлікти; 2) модель, в якій медіатор відіграє роль посередника і виступає третьою стороною в спорі, тобто створює атмосферу конструктивної співпраці та дбає про коректне ставлення сторін одна до одної; 3) модель, де медіатор для вирішення конфлікту може використовувати якомога ширший набір засобів та методів ведення перемовин, у тому числі й вдаватися до певного корегування поведінки сторін; 4) модель, де медіатор виступає як організатор вирішення конфлікту [1, с. 94–95].

В науковій літературі ми вже звертали увагу на те, у кримінальному провадженні в Україні медіатор є посередником та повинен зосереджуватися на інтересах сторін, він не пропонує сторонам варіантів вирішення або розв'язання спору, а лише налагоджує процес комунікації між сторонами та відновлює довіру між ними [2, с. 34–39].

Для якісної участі медіатора у кримінальному процесі України позитивним вважаємо дослідження закордонного досвіду з цього питання. Інститут медіації успішно застосовується у багатьох країнах світу, наприклад, США, Англії, Бельгії, Іспанії, Франції, Польщі та ін. Зокрема, в Бельгії проведення медіації в кримінальних справах може бути ініційоване за клопотанням осіб, залучених у кримінальний процес. На судові органи та прокуратуру покладається обов'язок проінформувати сторони про можливість проведення медіації [3]. В Іспанії медіація в кримінальному процесі покликана, з одного боку, реінтегрувати злочинця в суспільство, а, з іншого, запропонувати

належну компенсацію жертві злочину. Як правило, медіація не застосовується у тяжких злочинах, разом з тим, розповсюджена в галузі ювенальної юстиції [4].

Але найбільш позитивним досвідом впровадження медіації у кримінальний процес вважаємо досвід Польщі. У 2003 р. КПК Польщі був доповнений ст. 23а «Процедура медіації». У цій статті закріплено право суду, а під час досудового слідства – прокурора, з ініціативи або за згодою потерпілого або обвинуваченого направляти справу до установи або «гідної довіри особи» з метою проведення процедури медіації між потерпілим та обвинуваченим. Суд у постанові про направлення справи на процедуру медіації (а в ході досудового слідства – прокурор або інший, наділений відповідними повноваженнями орган) призначає для проведення медіації установу або «гідну довіри особу» з числа осіб, які внесені до реєстру окружного суду.

Відразу після вручення медіатору постанови суду або прокурора про направлення справи на медіацію, він (медіатор) повинен, по-перше, налагодити контакт з потерпілим, підозрюваним або обвинуваченим, та, по-друге, визначити час і місце зустрічі з кожним із них. Під час таких зустрічей медіатор зобов'язаний довести до відома цих осіб суть і принципи процедури медіації, роз'яснити їм їхні права та обов'язки в цій процедурі, провести медіацію, допомогти сформулювати зміст угоди і перевірити виконання зобов'язань, що впливають з неї. Медіатор, після проведення процедури медіації, зобов'язаний скласти письмовий звіт і невідкладно надати його органу, який надіслав справу на таку процедуру. У разі ж укладення угоди між потерпілим і підозрюваним або обвинуваченим, вона стає додатком до звіту.

Якщо медіація не була закінчена в строк, визначений у постанові про її призначення, медіатор невідкладно повинен скласти і подати в орган, який направив справу на медіацію, звіт із зазначенням причин, за якими у встановлений строк не вдалося досягти бажаних результатів.

Як бачимо, в кримінальному процесуальному законодавстві Республіки Польща процедура медіації досить детально регламентована, що позитивно відображається на ефективності цього інституту. У КПК України, попри існування можливості укладання угод про примирення за допомогою медіаторів, існують суттєві перепони щодо реальної її реалізації. По-перше, процедура медіації залишається нерегламентованою чинним КПК України. По-друге, невирішеним залишається питання статусу органу, який буде здійснювати процедуру медіації. По-третє, невизначеним залишається правовий статус медіатора та не передбачені в законодавстві правові наслідки неякісного надання послуг медіатором. Вирішення всіх цих питань у національному законодавстві з урахуванням передового закордонного досвіду, дасть можливість завершувати досудове розслідування у короткі строки, зменшувати

навантаження на органи дізнання, досудового розслідування і суд, а також виконувати інші завдання кримінального провадження.

Список використаної літератури

1. Faulkner R., Haselgrove-Spurin C., Thomas G. R. Mediation Methods for Mediators and Client Representatives (5th Edition). Dallas : Nationwide Mediation Academy, 2006. P. 10.
2. Миколенко О. М. Медіатор і його правовий статус у кримінальному процесі України. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2020. № 1. С. 34–39.
3. Медиация в Бельгии. Обзор. URL: http://mediators.ru/rus/about_mediation/foreign_law/belgium/text1 (дата звернення: 01.11.2020).
4. Обзор законодательства Испании о медиации. URL: http://mediators.ru/rus/about_mediation/foreign_law/spain/text1 (дата звернення: 01.11.2020).